

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра історії та археології

Затверджено
на засіданні кафедри історії та археології
Завідувач кафедри
 / Пачев С.І.
(протокол № 4 від 15 вересня 2023 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Етнографічна практика

(повна назва навчальної/виробничої практики)

для здобувачів вищої освіти

Ступінь вищої освіти бакалавр
(бакалавр/магістр)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назвагалузі)

Спеціальність 032 Історія та археологія
(шифр і назваспеціальності)

Освітня програма Історія

Запоріжжя, 2023

Розробник: Полякова Л. І. – доцент, кандидат історичних наук

ПОГОДЖЕНО
Гарант освітньої програми

(підпис)

В.В.Гудзь

Робоча програма навчальної етнографічної практики складена відповідно до освітньої програми підготовки «Історія»:

1. Мета практики:

підготувати майбутніх фахівців до професійної роботи в зі збору етнографічних матеріалів , використання їх у науково-дослідницькій роботі.

2. Перелік програмних компетентностей, які набуваються під час практики:

- **ЗК2** Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях
- **ЗК5** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ФК8** Здатність користуватися інформаційно-комунікативними технологіями.
- **ФК9** Критичне розуміння зв'язку між поточними подіями і процесами в минулому.
- **ФК11** Знання і повага до поглядів, обумовлених іншими національними або культурними особливостями.
- **ФК12** Знання загальної діахронічної структури минулого
- **ФК16** Здатність представити результати дослідження у формі звіту у відповідності з основними канонами дисципліни.

3. Заплановані програмні результати навчання:

РН5.Проявити здатність підготувати та подати в усній і письмовій формі відповідно до канонів дисципліни наукове дослідження середнього обсягу, яке демонструє здатність знаходити бібліографічну інформацію та первинні джерела і використовувати їх для вирішення деякої історіографічної проблеми

РН9.Знання місцевої історії.

РН16.Здатність знаходити і використовувати відповідні джерела інформації (бібліографія, документи, усні свідчення, ін.) для дослідницького проекту

4. Бази проходження практики.

Таблиця 1

№	База практики	№ договору/угоди, дата укладання	Дата закінчення терміну дії договору/угоди
	Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань»	Договір № 55/37-16 25.01.2023 р.	25.02.2024 з автоматичною пролонгацією

5. Зміст практики

5.1. Опис навчальної/виробничої практики

Таблиця 2

Найменування показників	Ступінь вищої освіти галузь знань, спеціальність, освітня програма	Характеристика практики
Кредитів: 3 Загальна кількість годин - 90 Тижневих годин - 45:	Ступінь вищої освіти - бакалавр Галузь знань – 03 Гуманітарні науки Спеціальність - 032 Історія та археологія Освітня програма Історія	Назва практики: Етнографічна Семестр: 2 Термін проходження практики: 2 тижні Вид контролю: диференційований залік

Виробнича етнографічна практика складається з трьох етапів:

I. Передекспедиційний етап.

1. Теоретична підготовка до етнографічної практики. Встановлення пріоритетних завдань (фіксація зразків традиційної матеріальної культури, записування інформаторів, вивчення духовної культури, комплексний аналіз місцевої традиційної культури).

Вивчення локальних особливостей досліджуваного регіону (межі етнографічного регіону, його історія, специфіка явищ традиційної культури, діалектні норми тощо). Принципи фіксації матеріалу. Аналіз методик польової роботи. Студіювання тематичних запитальників та розробка нових.

2. Практична пропедевтична робота. Розроблення докладного плану проведення експедиції. З'ясування типових норм щодо фіксації та паспортизації етнографічних матеріалів. Технічне забезпечення етнографічної практики. Освоєння апаратури. Проведення тренувальних сеансів.

3. Індивідуальне приготування учасника етнографічної експедиції.

4. Передвиїзний збір для перевірки комплектності експедиційної групи.

5. Виїзд експедиції у місце обстеження.

II. Експедиційний етап

1. Початок роботи експедиції. Налагодження контактів із місцевим населенням. Вивчення географії місцевості. Ознайомлення із історико-культурними пам'ятками досліджуваної місцевості.

2. Пошук інформантів, організація збиральницького сеансу. Створення реєстру потенційних респондентів.

3. Збиральницький сеанс.

3.1. Магнітофонний запис збиральницького сеансу. Встановлення „живого” контакту із інформантом. З’ясування паспортних даних. Акцентування на тих аспектах, які найкраще знає інформант. Ретельне вивчення етнографічних явищ, що презентують оригінальну місцеву традицію.

3.2 Паралельна фіксація збиральницького сеансу у "польовому зошиті": паспортні дані збиральницького сеансу; список опитаних респондентів, хто саме надавав інформацію; повний словесний текст, записаний скорописом; репліки; незрозумілі чи нечітко вимовлені слова з поясненнями та коментарями інформаторів, розповіді інформанта про своє життя тощо; описи чи замальовки житлових та господарських будівель, ландшафт, історичні пам’ятники тощо.

3.3. Інші форми фіксації збиральницького сеансу. Фото-, відеозйомка.

III. Післяекспедиційний етап

1. Опрацювання етнографічних матеріалів:

- а) Транскрипція словесних текстів;
- б) Чистове оформлення етнографічних матеріалів.

2. Оформлення експедиційних матеріалів для здачі та архівування

а. Порядок комплектування архівної папки:

б. Оформлення архівної папки

в. Звіт про етнографічну практику

г. Схема населеного пункту, де проводилися обстеження

г. Реєстраційний список зібраного етнографічного матеріалу

д. Документування етнографічних матеріалів

е. Документування аудіозаписів

є. Документування з картографування та колекціонування артефактів

ж. Реєстраційна картка аудіо касети

з. Типовий бланк інвентарного опису

и. Архівне шифрування етнографічної документації

Базами етнографічної практики є науково-дослідницькі інституції, спеціалізовані інститути, музеї, заклади культури, які відповідають вимогам програми практики, що забезпечені висококваліфікованими кадрами (наукові співробітники, культурологи, вчителі) і відповідають вимогам програми практики відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Студенти-заочники проходять практику за місцем проживання.

Після завершення етнографічної практики студент оцінює та усвідомлює власний досвід пошукової роботи, що сприяє його становленню як науковця, громадянина і особистості, прояви етнічної ідентичності.

Основні завдання навчальної етнографічної практики:

1. Застосувати і поглибити отримані студентами теоретичні знання з курсів «Загальна етнологія», «Етнологія України», «Етнографія», «Історичне краєзнавство», «Джерелознавство». Відомості, які отримують студенти у період проходження музейної практики після завершення I курсу, органічно доповнюють названі навчальні курси. Фактологічний матеріал, предмети матеріальної культури, зібраний студентами, сприятиме кращому засвоєнню теоретичних положень даних дисциплін та створенні етнографічного музею при Інституті історії і політології.
2. Виходячи з сучасних завдань і вимог до підготовки спеціалістів високої кваліфікації, виробити у студентів навички практично-дослідницької, наукової і збиральницької роботи пам'яток матеріальної та духовної культури в процесі організації і проведення навчально-виховного процесу. На цій основі розвивати у них прагнення до самоосвіти, систематичного набуття й поповнення знань.
3. Ознайомити практикантів з методикою польових досліджень; навчити основним формам роботи в експедиції: особистому спостереженню, навикам спілкування з інформаторами, методам фіксації речових матеріалів і збору етнографічних колекцій.
4. Навчити правилам ведення і збереження польової документації.
5. На основі передового досвіду навчити студентів методиці використання польових матеріалів у науково-дослідній, виховній та практичній роботі за професійною спрямованістю.
6. Залучити студентів до активної громадської, культурно-просвітницької діяльності серед населення, популяризації виявлених польових матеріалів.
7. Сприяти згуртуванню студентського колективу, формуванню особистості майбутнього історика.

№	Зміст	Кількість годин
1.	Організаційне заняття. Ознайомлення студентів з завданнями, змістом етнографічної практики та інструктажем з правил охорони праці. Обговорення змісту й організаційного плану етнографічної роботи. Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення щоденників педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки польових матеріалів.	2

2.	<p>Зміст навчальної роботи</p> <p>Ознайомитися:</p> <p>з розподіл практикантів по робочих групах.</p> <p>з порядком ведення польової документації (план роботи, щоденник, польовий зошит, звіт тощо);</p> <p>із специфікою методики польової етнографічної роботи;</p> <p>із специфікою краєзнавчої роботи</p> <p>2. Вивчити:</p> <p>зміст плану роботи етнографічної практики;</p> <p>план організаційної і виховної роботи; психологічні й індивідуальні особливості респондентів, вивчення вікових та індивідуальних особливостей респондентів;</p> <p>історію населеного пункту, його культуру..</p> <p>3. Формувати навички й уміння майбутньої етнографічної діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - фіксація реальних етнокультурних явищ; - записування інформаторів; - вивчення духовної культури; - вивчення локальних особливостей досліджуваного регіону (межі етнографічного регіону, його історія, історія заселення, специфіка явищ традиційної культури, діалектні норми тощо) - комплексний аналіз місцевої традиційної культури; - систематизація етнокультурних явищ; - типологізація, реконструкція, теоретичний аналіз; аналіз методик польової роботи; - студіювання тематичних запитальників та розробка нових; - розроблення плану проведення експедиції; - з'ясування типових норм щодо фіксації та паспортизації етнографічних матеріалів; - освоєння технічної апаратури; - індивідуальне приготування учасника етнографічної експедиції; - налагодження контактів із місцевим населенням; - ознайомлення із історико-культурними пам'ятками досліджуваної місцевості; - пошук інформантів, - організація збиральницького сеансу; - створення реєстру потенційних респондентів; - виявлення талановитих авторитетних знавців місцевих 	54
----	--	----

традицій, активних учасників народних обрядодійств.

- магнітофонний запис збиральницького сеансу;
- встановлення „живого” контакту із інформантом;
- з’ясування паспортних даних. Акцентування на тих аспектах, які найкраще знає інформант;
- ретельне вивчення етнографічних явищ, що презентують оригінальну місцеву традицію. Проведення повторних сеансів.
- паралельна фіксація збиральницького сеансу у "польовому зошиті": паспортні дані збиральницького сеансу; список опитаних респондентів, хто саме надавав інформацію; повний словесний текст, записаний скорописом; репліки; незрозумілі чи нечітко вимовлені слова з поясненнями та коментарями інформаторів, розповіді інформанта про своє життя тощо;
- описи чи замальовки житлових та господарських будівель, ландшафт, історичні пам’ятники тощо.
- фото-, відео зйомка;
- опрацювання етнографічних матеріалів: транскрипція словесних текстів; чистове оформлення етнографічних матеріалів;
- оформлення експедиційних матеріалів для здачі та архівування (порядок комплектування архівної папки: звіт про етнографічну практику; схема населеного пункту, де проводилися обстеження; реєстраційний список зібраного етнографічного матеріалу; документування етнографічних матеріалів; документування аудіо записів; документування з картографування та колекціонування артефактів, реєстраційна картка аудіо касети; архівне шифрування етнографічної документації.

Зміст заняття та екскурсії під час практики

- поглиблення теоретичного навчання з використанням матеріальних можливостей бази практики; заняття проводяться у формі лекцій, семінарів, практичних і лабораторних робіт;
- екскурсії проводяться переважно навчально-ознайомчого характеру, кількагодинні або одноденні по

	території на якій запланована етнографічна практика з метою отримання студентами найбільш повної уяви про базу практики, її структуру, взаємодію її окремих підрозділів. Крім того відбуваються одноденні історико-етнографічні екскурсії за окремим маршрутом. Під час цих екскурсій студенти повинні ознайомитись з музейними установами, їх експонатами і музейними фондами.	
3.	Виконання індивідуальних завдань з метою надбання студентами умінь та навичок самостійного розв'язування наукових завдань.	30
4.	Перевірка щоденників етнографічної практики та напрацьованих матеріалів.	2
5.	Підсумкова конференція.	2
	Разом	90

5.2.Індивідуальні завдання

Розробіть запитальник і анкету по наведених нижче темах:

1. Господарська діяльність населеного пункту (землеробство, тваринництво, огородинцтво, садівництво, бджільництво, мисливство, рибальство).
2. Допоміжні ремесла і промисли (обробка дерева, вовни, волокна, металу, шкіри, рогу, каміння) українців Південної України
3. Територія компактного проживання національних меншин.
4. Українське житло населення Південної України.
5. Орнамент та вишивка українців Південної України.
6. Громадський побут селян наприкінці ХІХ - поч. ХХ ст.
7. Сучасна весільна обрядовість українців.
8. Український народний світогляд.
9. Календарні звичаї та обряди.
- 10.Сім'я та сімейний побут.
- 11.Родинні звичаї та обряди (народження дитини, похорони, проводи до війська).
- 12.Звичаєве право: право власності, сімейне право, спадкове, карне право.
- 13.Виховання дітей.
- 14.Народні вірування і знання (космогонічні, ворожіння, чарівництво, передбачення погоди, народна медицина і ветеринарія, астрономічні знання, час, міри).
- 15.Топоніміка населеного пункту (походження назви села, кутків, вулиць, урочищ, річок, лісів, гір тощо).
- 16.Фольклорні пам'ятки (пісні, легенди, перекази, казки, приказки, прислів'я, загадки ті ін.).

17.Епітафії – надгробні написи на цвинтарях, інших місцях поховань.

Проводяться екскурсії по території на якій запланована етнографічна практика з метою отримання студентами найбільш повної уяви про базу практики, її структуру, взаємодію її окремих підрозділів. Крім того відбуваються одноденні історико-етнографічні екскурсії за окремим маршрутом. Під час цих екскурсій студенти повинні ознайомитись з музейними установами, їх експонатами і музейними фондами.

6. Форми і методи контролю.

Поточний контроль. Оцінюється виконання індивідуальних завдань під час практики

7. Вимоги до звіту

Для звітування здобувач вищої освіти готує зошит з щоденником, записами практичних занять, виконаними індивідуальними завданнями, самостійною роботою тощо.

8. Критерії оцінювання.

Навчальна практика входить до складу інтегрованої навчальної дисципліни, оцінюється за 100-бальною шкалою, а рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне.

9. Підведення підсумків.

Відбувається у формі колоквиуму, у ході якого здійснюється захист звітів здобувачів вищої освіти.

10. Навчальні посібники

1. Громов Г. Г. Методика етнографических экспедиций. – М., 1966.
2. Етнографія України: Навчальний посібник (за ред.. С. А. Макарчука). – Львів, 1994.
3. Етнологічні експедиції та студентська етнографічна практика [Текст] : Навчальний посібник / Г. К. Кожолянко, О. Г. Кожолянко, А. А. Мойсей. - Вижниця ; Чернівці : Черемош, 2010.
4. Кузеля Зенон. Побут українського села і зміни в побуті за останніх 25 літ (1917 – 1942 рр. Програма для відомостей про родинні звичаї і обряди).
5. Культура і побут населення України. Навчальний посібник для ВУЗів. (колектив ред.. В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко) . – К., 1991.

6. Організація пошукової роботи з етнографії у шкільних краєзнавчих музеях (методичні рекомендації). – К., 1989.
7. Хаєцький О. П. Етнографічна практика: методичні поради для студентів. – Миколаїв, 1999.
8. Супруненко В. Народознавчий запитальник. – Мелітополь, 1994. – 32 с.

Інтернет-адреси загального характеру

www.academicpress.com - академічна література

www.britannica.com - Енциклопедія "Британіка"

www.internetri.net/vv - ВСЕВІДО: наука, освіта, технології

Історичні та етнографічні сайти

www.sil.org/ethnologue - етнографічні дослідження

www.TheHistoryNet.com - електронний історичний журнал

www.utm.edu/research/ier - філософська енциклопедія

Музеї

mistral.culture.fr/louvre - Лувр (Париж, Франція)

www.metmuseum.org - музей мистецтв Метрополітен (Нью-Йорк, США)

museoprado.mcu.es - Національний музей Прадо (Мадрид, Іспанія)

www.christusrex.org/www1/vaticano/0-Musei.html - музеї Ватикана

www.moma.org - Музей Сучасного Мистецтва (Нью-Йорк, США)

<http://www.mon.gov.ua/education/average>